

VOORBEREIDING

Samenzang: Psalm 25: 2+7

Woorden bij de stilte

Laat nu wijken wat hindert om stil te zijn.

Voor de zoektocht naar waarheid. Om te speuren naar de weg die ons dichterbij brengt bij onszelf, bij elkaar, bij God.

Stilte

Bemoediging en groet

Onze hoop en verwachting is op God, die hemel en aarde maakt, die eeuwig trouw is en ons nooit laat vallen.

Ontvang gunst en genade van God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

Gebed

We staan op de drempel van een nieuw kerkelijk jaar. We kijken terug en vooruit. Het is eeuwigheidszondag. Wandelen van tijd wijken. Verleden en toekomst stromen samen in dit heden, gevuld met gedachten, beelden en muziek.

God laat ons even zweven boven dit bestaan, om er helder zicht op te krijgen, het perspectief te ontdekken. Help ons om even onze zorgen los te laten, om het ons geschonken leven vol hoop te kunnen omarmen. Door Uw Geest van liefde.

Samenzang: Psalm 25: 8+10

DIENST van het WOORD

De blik van de ziener uit Openbaring biedt wat we zoeken.

Hij ziet in de verte..., om dichterbij beter te zien.

Schriftlezing: Openbaring 21: 1-6, ingeleid door:

"ik raakte in geestvervoering op de dag van de Heer, en zag:

Inleiding bij het motet

We volgen vandaag een oud gebruik: na de Schriftlezing volgt een motet.

Van Gottfried August Homilius. Homilius was een favoriete leerling van Bach, groot organist en componist.

De tekst is gebaseerd op woorden uit Psalm 33: 'de ogen van de Heer zijn op die hem vrezen en op zijn genade hopen'.

Die tekst wordt goed hoorbaar door de coupletten heen gevlochten. Het motet bezingt godsvertrouwen dat de tijden kan trotseren.

Motet van Homilius

OVERWEGING

Net als het motet is de cantate 150 ontleend aan een Psalm, Psalm 25, als opening van deze Cantatedienst gezongen.

Het is een van de vroegste werken van Bach. Pas later aan hem toegeschreven. Niet direct herkenbaar als werk van de grote meester. Geen koraal. Het voortborduren op een thema nog niet ontwikkeld. Geen overkoepelende samenhang, wel onderhoudend en fascinerend.

Gilles Michels spreekt over een 'grillige Bach': er is veel te zingen en te beleven. Elk zin heeft een eigen muziekje. Je hebt straks niet 7 delen maar wel 15 deeltjes gehoord.

Pas in de jaren '90 is ontdekt dat de tekst een acrostichon bevat. Mogelijk heeft de dichter dat afgekeken van Psalm 25, die eveneens een acrostichon opbouw heeft. De eerste letters van de coupletten 3, 5, 7 van het motet geven een naam: Doktor Conrad Meckbach. Van deze Meckbach weten we dat hij als raadslid in Mühlhausen voorstelde om zonder verdere procedures Bach te benoemen als organist van de Blasiuskirche, wat ook gebeurde. Een verborgen eerbetoon?

De tekst van de Cantate geeft niet prijs wanneer en voor welke zondag deze geschreven is. Het bezongen godsverlangen is natuurlijk iets voor het hele jaar. In de tijd tussen Pasen en Pinksteren zou dat extra accent kunnen krijgen, maar óók op deze eeuwigheidszondag. De kerkelijke kalender eindigt op het hoogtepunt. De traditie helpt de gelovigen over de tijd heen te kijken, óm de tijd in perspectief te zien. Van wat blijft, wat het houdt in alle vergankelijkheid, ondanks alle ellende en verdriet.

Er is geen specifieke situatie voorhanden. Het is een verzuchting over wat altijd maar weer over ons heen komt. Wat aan niemand voorbijgaat. Ondanks alle vooruitgang lukt het ons mensen maar niet om het kwaad in en om ons te overwinnen door het goede. Als je alle ellende van een week achter elkaar de revue laat passeren bezwijk je haast. Door wat mensen overkomt, wat mensen elkaar aandoen, wat machtigen hun ondergeschikten laten doormaken om in het zadel te blijven zitten. Door onrecht, ongelijkheid, racistische gedachten en spreekkoren, dodende blikken en moordende woorden. De hel is niet iets dat ooit komt, dat is hier op aarde, dat is wat we elkaar aandoen!

Zo ook met de hemel. Dat ziet de ziener.

De mensen tot wie Openbaring zich richt leven in zo'n soort hel. Dan ziet iemand het licht. Hij ziet meer dan voor ogen is. Hij ziet de hemel. Weet niet wat hij ziet. Hij ziet beelden. Verwarrend voor wie ze niet kennen, vertroostend als je ze meevoelt.

Er is met de uitleg van Openbaring veel fout gegaan, omdat het op een tijdslijn is geplaatst. Zo van: het is nu nog niet, maar het komt ooit. Zo wordt het niet verteld, dit is latere interpretatie is. Wel begrijpelijk: die nieuwe hemel en aarde is zó ver weg. Als je daar in wilt geloven, moet je die wel aan het eind van de tijd veronderstellen. Dat kunnen wij mensen niet meemaken. Het is te mooi om waar te zijn!

De hemel raakt ook ver weg, als die als locatie gezien wordt: achter de sterren. Daar moet je niet het inzicht van een uitdijend heelal op los laten. Het valt wél te begrijpen als

beeld: van wat je ziet aan de heldere hemel in een donkere nacht. Wat een licht! Het is ver, maar het IS er. Dat geeft moed om de nacht te verdragen, hoop op de nieuwe dag.

Openbaring is niet bedoeld om je uit het gewone leven weg te zuigen, maar om een hoopvol perspectief aan te reiken, om het leven met alles wat op je weg komt aan te kunnen. Door je daar niet door te laten ontmoedigen. Je oefent je erin om er even over heen te kijken, over de schouder van de omstandigheden. Die nieuwe wereld te zien die je hoopt, het goede te verbeelden wat je gelooft. Anders is het leven niet te leven. Je kijkt niet weg, maar vanuit een gekozen perspectief van hoop des te *intenser naar iedereen en alles.*

De beelden uit Openbaring bieden een heilzaam perspectief. Alles is met alles verbonden. Je voelt je herboren. Wat mooi is de nieuwe wereld van God, zo vaak die ervaarbaar is, gezocht of er door overvallen. In beelden: als een stralende bruid. Het is 'de tent van God', Godzelf bij de mensen. Volle liefde, onvoorwaardelijk. Diepste zingeving van wie je bent. Overal in ervaarbaar. In grootste en in kleine dingen. Zoals bijvoorbeeld toen m'n kleinzoon van 2 pas onverwacht tegen me zei terwijl ik naast z'n bedje zat te wachten tot hij in slaap zou vallen "ikke ben blij met je!" Dan smelt je. Als je dat hoort als een echo over je bestaan, vanuit mensen, vanuit God, dan voel je je even een beetje in de hemel. Dát en nog veel meer, in volheid, voor iedereen. Daar verlang ik naar, vertrouw ik op.

Dat vertrouwen bezingt de Cantate.

De inleidende symphonia voert ons binnen in het zuchten van de schepping in nood. Klagend, schurend, traag. "Komt het er nog van?" Wordt de donkere nacht nu nooit lichter".

Dat verklaart de schreeuw: 'Nach dir Herr, verlanget mich'.

Je grijpt boven jezelf uit. Er wordt hoog ingezet.

Dan plotseling, na de uitroep 'Mein Gott', volgen drie maten harmonische stilstand met 'ich hoffe auf dich'.

Dan: 'laat me niet te schande worden' gedragen door heftig bewogen instrumentale begeleiding, waarin de fagot zich voor het eerst verzelfstandigt. Op ietwat dansende toon volgt de bede 'laten mijn vijanden geen vreugdedansje om mij maken'. Je ziet hier dus 3 deeltjes in 1 deel bij elkaar.

Een prachtige reactie namens allen geeft de aria voor sopraan 'ich bin und bleibe vergnügt'. Dat klinkt tegen de achtergrond van het tieren van storm en beproeving. Hier hoor je de muzikale tekstillustraties, kenmerkend voor Bach.

Het koor pakt de bede uit Psalm 25 op 'leid mij in uw waarheid'. Dat 'leiden' gaat vanaf een lage B in de bassen naar een drie en half octaaf hogere E in de eerste viool, direct uit de diepte de hemel in. Het hunkeren naar God wordt uitgebeeld in de krachtige vorm van de fuga, waaraan elke partij op eigen wijze bijdraagt.

Deel 5 biedt spektakel. Onwankelbare ceders verbeelden de standvastigheid van het geloof, ondanks de omstandigheden, tegen de omstandigheden in. Zó gaat dat met de hoop. Ik denk aan verhalen van mensen die ik ontmoet. Ook aan

boeken als *Hopeloos hoopvol* van John Caputo en *Niet zonder hoop* van Tomas Halik.

In dit deel horen we de hondsmoeilijke partij voor fagot.

Het koor zingt in het 6^e deel weer 2 deeltjes. Opnieuw veeleisend voor de fagot. Opgebouwd als praeludium en fuga. Krachtige muziek accentueert de bevrijdende ervaring 'er wird meinen Fuss aus dem Netze ziehen'.

Voor het imposante slotkoor kiest Bach een vorm die door Pachelbel werd geïntroduceerd in de kerkmuziek. Als een eerbetoon aan de pas overleden leraar van zijn broer. De muziek is ook bekend door Brahms, de grote bewonderaar van Bach, die dit gebruikte in zijn 4^e symphonie.

De slotwoorden omspelen de hoofdlijnen van deze dienst. Eeuwigheidszondag biedt een bevrijdend hoopvol perspectief aan de tijd.

Geloofsverlangen ziet in de verte de volle werkelijkheid van wat nu, soms even in het klein, ervaarbaar is.

Dat verlangen wordt verder gevoed door cantate 150: "Nach dir Herr verlanget mich"

